

A photograph of a man in a dark t-shirt working in a greenhouse. He is looking down at a row of green plants. The greenhouse has a complex metal structure with pipes and lights visible in the background. The image is framed by vertical black lines, suggesting a window or a grid.

VEILIGHEID
DOOR
SAMENWERKEN

AANPAK ARBEIDSUITBUITING

Een inleiding

VOORWOORD

Elke werknemer in Nederland heeft recht op fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden. En iedereen moet zijn werk op een veilige manier kunnen doen. Dwang, geweld, dreiging, afpersing, fraude en levensgevaarlijk werk horen hier niet thuis. Arbeidsuitbuiting is onaanvaardbaar.

Toch komt het voor. In de prostitutie, maar ook in sectoren waar je het minder zou verwachten, zoals de horeca, de land- en tuinbouw en de bouw. Denk aan de onderbetaalde Chinese kok of aan Portugese en Oost-Europese aspergestekers die extreem lange werkdagen moeten maken en gedwongen zijn om op hun werkplek te overnachten.

De Inspectie SZW, de politie en het Openbaar Ministerie doen wat in hun vermogen ligt om arbeidsuitbuiting tegen te gaan. De bestrijding van arbeidsuitbuiting is complex en de hulp van gemeenten is voor deze organisaties van groot belang. Het is daarom noodzakelijk dat gemeenteambtenaren weten welke signalen op misstanden kunnen duiden en hoe zij hierop moeten reageren.

Met de inspanningen van de gemeenten zijn we nog beter in staat arbeidsuitbuiting in Nederland aan te pakken. Ik wens gemeenten veel succes bij het signaleren van genoemde misstanden. Deze brochure is daarbij een belangrijke eerste stap. Het helpt om de signalen van arbeidsuitbuiting beter te herkennen en snel actie te ondernemen. Dat is van groot belang als we deze misstanden gezamenlijk effectief willen bestrijden, ook in uw gemeente.

Lodewijk Asscher
Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

ARBEIDSUITBUITING

Als mensen worden gedwongen om te werken onder zeer slechte of gevaarlijke omstandigheden, kan er sprake zijn van arbeidsuitbuiting. Arbeidsuitbuiting komt vooral voor in arbeidsintensieve sectoren waar arbeidskrachten eenvoudig werk verrichten.

Voor 2005 was alleen uitbuiting in de seksindustrie strafbaar. Sinds 1 januari 2005 wordt arbeidsuitbuiting in Nederland gezien als een vorm van mensenhandel.

Er bestaat in Nederland veel onwetendheid over arbeidsuitbuiting. Slachtoffers worden niet als zodanig herkend. Zelf hebben zij ook niet altijd in de gaten dat ze uitgebuit worden, omdat ze bijvoorbeeld hun rechten niet kennen. Uitbuiting treft vooral de zwakkeren op de arbeidsmarkt, zoals illegalen, minderjarigen, au pairs of stagiairs. Ook legale migranten zijn vaak slecht op de hoogte van hun rechten als werknemer. Dit draagt bij aan hun gebrek aan weerbaarheid tegen misbruik.

Slachtoffers van arbeidsuitbuiting bevinden zich meestal in een kwetsbare positie, omdat ze:

- onder valse voorwendselen naar Nederland zijn gehaald;
- qua inkomsten en huisvesting afhankelijk zijn van de werkgever;
- sociaal geïsoleerd leven, omdat ze in Nederland niemand kennen;
- bij aankomst in Nederland weinig financiële middelen en/of een hoge schuld hebben.

Sectoren waar uitbuiting vaak voorkomt zijn horeca, land- en tuinbouw, bouw, huishoudelijk werk bij particulieren, fabrieken, havens en mogelijk ook bij asbestverwijdering. Ook zijn malafide uitzendbureaus actief die zich onder meer schuldig maken aan illegale tewerkstelling, handel in documenten en het - slecht - huisvesten van arbeidskrachten.

SIGNALEN VAN ARBEIDSUITBUITING

Bewustwording van de rol van gemeenten in de preventie en bestrijding van arbeidsuitbuiting bevindt zich nog in de beginfase. Het is daarom van groot belang dat inspecteurs die op de werkvloer komen oog hebben voor signalen van excessen. Maar ook gemeentelijke baliemedewerkers, vakbondsmedewerkers, hulpverleners en anderen moeten bedacht zijn op signalen van uitbuiting.

Het Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel heeft een lijst met signalen opgesteld die op uitbuiting kunnen wijzen. Niet alle signalen hoeven aanwezig te zijn om uitbuiting te vermoeden. Het is van belang de samenhang tussen verschillende laakbare omstandigheden te zien.

De signalen zijn:

GEVAARLIJK OF ONGEZOND WERK

Een goede werkgever beschermt zijn werknemers tegen de risico's die zij tijdens hun werk lopen. Bij arbeidsuitbuiting is dat vaak niet het geval. Sterker nog, (illegale) werknemers moeten soms juist zeer gevaarlijk werk doen. Dat kan bijvoorbeeld om omgang met giftige stoffen gaan, maar ook om het uitvoeren van werkzaamheden in een ruimte met acuut brandgevaar en mogelijk ook bij het (illegaal) verwijderen van asbest.

LANGE WERKDAGEN

In sommige gevallen moeten werknemers extreem lange werkdagen maken. Denk aan een 15-urige werkdag met slechts één korte pauze. En dat 6 of 7 dagen per week. Daarbij worden lange reistijden doorgaans niet meegeteld als arbeidstijd.

HUISVESTING

De huisvesting van sommige werknemers is ronduit mensonterend. Denk bijvoorbeeld aan overbewoning, kleine donkere ruimtes, ongedierte en lekkages. De huur is er meestal niet minder om. Sommige werknemers worden zelfs geacht op hun werkplek te overnachten.

ONDERBETALING

Slachtoffers van arbeidsuitbuiting worden vaak onderbetaald. Zij verdienen (veel) minder dan het minimumloon en ontvangen bijvoorbeeld geen beloning voor overuren. Sommige werkgevers leggen extreem hoge boetes op, bijvoorbeeld voor bellen tijdens het werk of het bezoeken van een huisarts.

FYSIEKE EN PSYCHISCHE DRUK

Slachtoffers van arbeidsuitbuiting kunnen onder druk worden gezet door middel van mishandeling, chantage of bedreiging. Ook via inbeslagname van het paspoort of reisdocumenten kunnen de werkgevers de bewegingsvrijheid van hun personeel beperken. Soms is er sprake van onthouding van medische zorg, door een verbod op het bezoek aan de huisarts of het ziekenhuis.

Een uitgebreide signalenlijst is beschikbaar op de website van het Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel: www.nationaalrapporteur.nl.

MELDEN VAN ARBEIDSUITBUITING

Signalen van mogelijke arbeidsuitbuiting kunnen worden gemeld bij de politie, de Inspectie SZW of anoniem bij Meld Misdaad Anoniem.

POLITIE

Bel in situaties waar elke seconde telt altijd 112. Heeft u iets gezien dat u aan de politie wilt doorgeven, maar waarvoor het niet nodig is acuut ter plekke te komen? Vul het meldformulier in op de website van de politie, of bel 0900-8844.

Meer informatie: www.politie.nl

INSPECTIE SZW

Meldingen over fraude of uitbuiting op het terrein van werk en inkomen kunt u indienen bij de Inspectie SZW. U kunt mailen naar IKP@minszw.nl

Meer informatie: www.inspectieszw.nl

ANONIEM MELDEN

Wilt u anoniem een vorm van uitbuiting of fraude melden, dan kunt u contact opnemen met Meld Misdaad Anoniem via het telefoonnummer 0800-7000.

Meer informatie: www.meldmisdaadanoniem.nl

CENTRUM VOOR CRIMINALITEITSPREVENTIE EN VEILIGHEID

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) draagt bij aan de maatschappelijke veiligheid door met partners integrale aanpakken te ontwikkelen en een brede implementatie daarvan te bevorderen. Het CCV zorgt voor ondersteuning en afstemming op maat, gericht op de lokale praktijk.

HET CCV EN DE AANPAK VAN ARBEIDSUITBUITING

Het CCV geeft gemeenten en ketenpartners voorlichting over het bestaan en herkennen van arbeidsuitbuiting en wijst op de (bestuurlijke) mogelijkheden om deze problematiek te bestrijden. Door middel van het webdossier Arbeidsuitbuiting en een helpdesk vergroot het CCV de kennis bij gemeenten en bevordert daarmee de aanpak van arbeidsuitbuiting.

Het CCV verzamelt kennis en ontwikkelt instrumenten die veiligheidspartners bij deze aanpak kunnen inzetten. Andere activiteiten zijn: expertise opbouwen en onderhouden, partijen verbinden en contact onderhouden met de landelijke, regionale en lokale veiligheidspraktijk.

Internet: www.hetccv.nl/arbeidsuitbuiting

MEER INFORMATIE

Heeft u na het lezen van deze brochure nog vragen over de aanpak van arbeidsuitbuiting, neemt u dan contact op met het CCV.

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV)

Churchilllaan 11, 3527 GV Utrecht

Postbus 14069, 3508 SC Utrecht

www.hetccv.nl

Stichting Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV)
draagt bij aan de maatschappelijke veiligheid door het stimuleren van
publiek-private samenwerking, actieve kennisdeling van de veiligheidspraktijk
en kwaliteitsontwikkeling van instrumenten en regelingen.